

UiT Norges arktiske universitet

Det juridiske fakultet

Ansvar for skade voldt av hest

Rideskolers og hesteeiers ansvar for skade voldt av hest

Sigrid Halvorsen

Masteroppgave i rettsvitenskap JUR-3902 Vår 2020

Innhold

1	Innledning - Problemstilling og avgrensninger	1
2	Det objektive ansvaret for skader voldt av hester	2
2.1	Skadeerstatningsloven § 1-5, objektivt ansvar	3
2.2	Bakgrunn og begrunnelse for objektivt ansvar for dyr	4
3	Culpa-ansvar for skader voldt av hester	4
3.1	Skadeerstatningsloven § 1-5 nr. 4.....	4
3.2	Vurderingsmomenter i culpa	5
3.2.1	Normer for forsvarlig opptreden	5
3.2.2	Handlingens skadeevne, alternativer og unnløstelse.....	6
3.2.3	Skadevolders forhold.....	7
3.2.4	Skadelidtes forhold.....	8
4	Om rideskolens og hesteeiers ansvar - innledning	8
5	Ansvar for hesteeier	8
5.1	Ansvarlig på subjektivt grunnlag.....	9
5.1.1	Aktsomhetsnormen og skadevolders forhold.....	9
5.1.2	Skadevolders handling	9
5.1.3	Skadeevnen.....	10
5.1.4	Skadelidtes forhold.....	11
5.2	Ansvarlig på objektivt grunnlag	11
5.3	Nærmere om ansvar for hesteeier når hesten er plassert hos rideskole	12
6	Ansvar for rideskole – rettslige utgangspunkter	13
6.1	Ansvarlig på subjektivt grunnlag.....	13
6.1.1	Aktsomhetsnorm	13
6.1.2	Handlingsalternativer	14
6.1.3	Skadevolders forhold.....	15
6.1.4	Skadelidtes forhold.....	16

6.2	Ansvarlig på objektivt grunnlag	16
6.3	Rideskolens ansvar for andres hester.....	18
7	Nærmere om aksept av risiko ved skader voldt av hest	20
7.1	HR.2018.403.A – «Ridedom II»	21
7.2	Helhetsvurderingen.....	24
7.2.1	Skadeevnen og skadens størrelse	25
8	Særlig om forskjeller mellom ulike typer hesteaktivitet	26
8.1	Typer hesteaktivitet – Rideskole	27
8.1.1	Aktivitet på skolehest med instruktør.....	27
8.1.2	Aktivitet på skolehest uten instruktør.....	29
8.2	Leie av privat hest.....	29
8.3	Sammenligning og konsekvenser	30
9	Mer om helhetsvurderingen i «aksept av risiko»	31
9.1	Grad av påregnelighet.....	31
9.2	Skadelidtes forhold til risikoen.....	32
9.3	Karakteren av den skadevoldende handling	32
9.4	Akseptens uttrykk og grunnlag.....	32
9.5	Stilltiende aksept.....	33
9.6	Eksplisitt samtykke.....	33
9.7	Informert samtykke.....	34
9.8	Muntlig eller skriftlig samtykke	35
9.9	Aksept av risiko hos barn som skadelidte	36
10	Oppsummering, konklusjon og «De lege ferenda»	38
	Referanseliste	40

1 Innledning - Problemstilling og avgrensninger

Det eksisterer mange små og store staller i Norge som tilbyr rideundervisning. Fra tid til annen skjer det ulykker som medfører at personer blir skadet. Spørsmålet er om og i hvilken grad en rideskole eller en privat hesteeier er erstatningsansvarlig for de personskader som oppstår.

Rideskole er i denne oppgaven definert som bedrift som driver med utleie av hester og undervisning i ridning. En rideskole er privateid gjennom et enkeltpersonforetak eller annen selskapsform, noen er også eid og driftet av rideklubb. Jeg kommer ikke til å skille på de forskjellige selskapsformene og legger til grunn at de samme reglene om ansvar vil gjelde for alle typer rideskoler.

Det forutsettes at den skadde personen har leid hest av en rideskole eller privat hesteeier, og at ulykken skjer under rideturen, for eksempel ved at vedkommende faller av hesten. Det eksisterer som utgangspunkt en leieavtale mellom den som rir og rideskolen/hesteeieren. Vedkommende rir hesten i undervisning, med instruktør eller på egenhånd. Selv om det ligger en avtale i bunn har domstolene behandlet saker om dette tema som erstatning utenfor kontrakt. Jeg vil derfor knytte drøftelsen til ansvarsgrunnlagene utenfor kontrakt.

Det objektive ansvaret for dyr etter Lov 13.juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skl.) § 1-5 er avgrenset mot tingskader. Høyesterett kom i Rt.1995.1358 frem til at det ikke var grunnlag for objektivt ansvar for tingskade voldt av dyr¹. Skadelidtes bil hadde blitt skadet som følge av at to hester ved et uhell hadde kommet seg løs og ut på veien. Det var av skadelidte anført objektivt erstatningsansvar overfor hesteeier ut fra alminnelige, ulovfestede regler om virksomhetsansvar eller etter reglene i lov om ymse beitespørsmål (beiteloven) av 16.juni 1961 nr. 12 § 7 jfr. § 6 jfr. Skadeerstatningsloven § 1-5. Skadelidtes anførsel førte ikke frem.

Begrunnelsen til Høyesterett i saken var at det i lovforslaget til endringer i skadeerstatningsloven var oppsatt regler om at tingskader voldt av dyr også gjorde eieren ansvarlig på objektivt grunnlag, men dette ble ikke med i den endelige lovteksten. Det

¹ Rt.1995.1358 side 1362

objektive ansvaret for skade voldt av dyr etter skl. § 1-5 gjelder ikke tingsskader. Det eneste av tingsskader som dekkes er klær eller vanlig bruksting som personen har på seg i det skaden inntreffer jf. skl. § 1-5 nr. 1.

Hovedproblemstillingen er etter dette rideskolers og andre hesteeieres ansvar for personskade som en hest de eier eller innehar har voldt. Problemstillingen dreier seg kun om ansvarsspørsmålet. Det avgrenses mot spørsmål om årsakssammenheng og erstatningsutmåling. Problemstillingen avgrenses også mot skadelidtes medvirkning. Skadelidte kan være både et voksent menneske eller et barn, og jeg vil underveis knytte noen bemerkninger til hvilken betydning dette har for ansvarsvurderingen. Jeg vil også se nærmere på om det har betydning hvilken type hesteaktivitet som utøves.

Jeg vil først ta for meg ansvarsgrunnlagene generelt før jeg tar for meg hvilken betydning disse har for det enkelte rettssubjekt, henholdsvis hesteeier og rideskole. Jeg kommer til å differensiere mellom det objektive ansvaret og uaktsomhetsansvaret (culpa). I det videre vil jeg trekke frem ulikheter i ansvarsvurderingen når ansvarssubjektet endres. Oppgaven kommer også til å drøfte synspunktet «aksept av risiko» og hvor langt dette kan rekke for de ulike ansvarssubjektene.

Det rettslige utgangspunktet er Lov 13.juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skl.) § 1-5. Rettskildebildet omfatter også rettspraksis. Både det subjektive og objektive ansvaret utfylles med rettspraksis. Det er lite litteratur som omhandler temaet spesifikt, men saker om skader voldt av hest har vært oppe til domsavgjørelse ved flere anledninger.

2 Det objektive ansvaret for skader voldt av hester

Det objektive ansvaret har vokst frem igjennom rettspraksis og startet i utgangpunktet ut som ansvar for «farlig bedrift». I litteraturen er Rt.1875.330 «Lysaker» nevnt som gjennombruddet til det ulovfestede objektive ansvaret². Saken gjaldt en plutselig eksplosjon i en nitroglyserinfabrikk hvor naboeiendommen ble påført betydelige skader. Fabrikken ble ilagt ansvar og det ble av Høyesterett påpekt at fabrikken måtte holde det sannsynlig med

² Hagstrøm og Stenvik «Erstatningsrett» kapittel 5 punkt 5.2, side 148

eksplosjon ved arbeid med det farlige stoffet og vurdere risikoen til at eksplosjon kunne skje og dermed ha mulighet for å innrette sin bedrift slik at den ikke skal komme til å skade sine naboer.

Rt.1905.715 «vannledningsdommen» definerte det objektive ansvaret knyttet til farlig bedrift nærmere. Saken gjaldt om kommunen kunne holdes ansvarlig for skade påført på privat eiendom som følge av brudd i kommunens vannledning. Saken etablerte begrepet «stadig risiko» og Høyesterett har senere definert vilkårene ytterligere. I tillegg til «farlig bedrift» måtte det være snakk om en ekstraordinær og stadig risiko og at skadeforvoldelsen er typisk for virksomheten³.

Før skadeerstatningsloven § 1-5 var det i Kong Christian Den Femtis Norske Lov 15. April 1687 (NL) nr. 6-10-2 som ga uttrykk for det objektive ansvaret for dyr. NL 6-10-2 nevnte uttrykkelig hvilke dyr som omfattes av det objektive ansvaret. Endelig avklaring på om bestemmelsen kun omfattet de dyr nevnt i bestemmelsen ble ikke gjort av Høyesterett, men det er ingen tvil om at hest falt inn under bestemmelsen. Ordlyden tilsa at det var eieren som var erstatningsansvarlig for skaden. Bestemmelsen var noe uklar i om også personer som leide dyr var omfattet. NL 6-10-2 inneholdt en egen regel om skadelidtes medvirkning, men med det følge at ansvar bortfalt helt. Medvirkningsregelen ble tatt med videre, men plassert i egen bestemmelse i § 5-1. I tillegg ble den modifisert til at ansvaret kunne fordeles og ikke bare falle bort.

Det objektive ansvaret for dyr er i dag lovfestet i skadeerstatningslovens § 1-5.

2.1 Skadeerstatningsloven § 1-5, objektivt ansvar

Skadeserstatningsloven § 1-5 omhandler ansvar for dyr. Bestemmelsen ilegger eier eller innehaver av dyr et objektivt ansvar for skade voldt av dyret. Skaden må omfatte person, klær eller vanlig bruksting jf. nr. 1. Bestemmelsens nr. 5 presiserer at bestemmelsen ikke er ment å endre andre særlige regler om ansvar for dyr som er gitt av annen lov eller ansvar uten skyld som følger av andre erstatningsregler. Hester faller inn under ordlyden «dyr» i bestemmelsens nr. 1. Et fall fra en hest kan falle inn under ordlyden «skade dyret volder på person».

³ Rt.1905.715 s. 715

2.2 Bakgrunn og begrunnelse for objektivt ansvar for dyr

Fra tidligere har erstatningsretten vært objektivt preget frem til romerne etter hvert etablerte en mer nyansert ordning av erstatningsrett ved å innføre krav om skyld som vilkår for å kunne ilegge noen erstatningsansvar. På skade voldt av ens egne eiendeler, herunder dyr, har det objektive ansvaret vært opprettholdt. Begrunnelsen for objektivt ansvar for dyr er at det er eieren av dyret som er nærmest å bære ansvaret for skader dyret volder.

I forarbeidene Ot.prp.nr.75 (1983-1984) om lov om endringer i erstatningslovgivningen⁴, foreslo departementet å innføre en ny generell bestemmelse som skulle omhandle erstatningsansvar for skade voldt av dyr. To bestemmelser om ansvar for dyr i Kong Christian Den Femtis Norske Lov 15. April 1687 (NL) ble opphevet og erstattet med skl. § 1-5. Bakgrunnen og formålet med § 1-5 var en opprydding og forenkling av reglene knyttet til ansvar for dyr. Hest var ett av flere dyr som var nevnt i den gamle bestemmelsen NL 6-10-2 og som fortsatt er ment å omfattes av begrepet «husdyr».

3 Culpa-ansvar for skader voldt av hester

Culpanormen er det alminnelige rettsgrunnlaget i norsk rett. Det vil si at som utgangspunkt er det culpanormen som gjelder for alle skadesituasjoner og skadevoldere, med mindre strengere ansvar foreligger som for eksempel objektivt ansvar⁵.

3.1 Skadeerstatningsloven § 1-5 nr. 4

Unnlatelse av å gjøre en handling kan også føre til erstatningsansvar etter culparegelen. Dette er lovfestet i skadeerstatningsloven § 1-5 nr. 4. Bestemmelsen går ut på at dersom eier eller innehaver av dyr ikke har ført tilstrekkelig tilsyn eller ikke har gjort det som er rimelig å

⁴ Ot.prp.nr.75 (1983-1984) side 5

⁵ Hagstrøm og Stenvik «Erstatningsrett» kapittel 4 punkt 4.1, side 68

kreve av ham for å unngå skade, så er innehaveren ansvarlig. Bestemmelsen gjelder situasjoner hvor det objektive ansvaret ikke får anvendelse.

Lovfestingen av culpapregelen i er i grunn overflødig da det er en utbredt regel som uansett vil være aktuell dersom ansvar etter culpa foreligger. Lovfestingen av regelen er imidlertid gjort av hensynet til sammenhengen i lovfestingen av ansvaret for skader voldt av dyr⁶.

Culpaansvaret for skader voldt av dyr er en supplering av det objektive ansvaret. Ut fra lovteksten kan man også lese at tilsyn og sikkerhetstiltak kanskje har en særlig betydning ved vurderingen da dette er nevnt eksplisitt i loven.

3.2 Vurderingsmomenter i culpa

Culpaansvaret vurderes etter en helhetsvurdering som inneholder en hel rekke momenter. Culpa er en av de mest generelle reglene i norsk erstatningsrett og er derfor svært omfattende. Viktige momenter ved vurderingen er om skrevne normer for forsvarlig opptreden er overtrådt, hvilke etiske krav som foreligger, den sedvanlige opptreden og eventuelt sakkyndiges uttalelser⁷. Andre momenter i culpa-vurderingen er også handlingens skadeevne, nytteevnen og hvilken eller hvilke alternative handlinger som forelå. Når det kommer til skadelidtes forhold er det relevant å se på om skadelidte har uttrykt samtykke, eller i hvilken grad samtykke er gitt, herunder om det er akseptert risiko. Under skadevolders forhold legges det vekt på kunnskap om risiko, profesjonsansvar og de subjektive egenskaper skadevolder har.

3.2.1 Normer for forsvarlig opptreden

For culpaansvaret er det selve handlingen som er sentral. Det eksisterer en aktsomhetsnorm kalt *bonus pater familias* som definerer hva en vanlig og fornuftig familiemann ville gjort i skadevolder sted⁸. Dersom skadevolder har opptrådt i strid med aktsomhetsnormen, enten uaktsomt eller forsettlig, må skadevolder anses for å ha opptrådt culpøst og være ansvarlig.

⁶ Ot.prp.nr.75 (1983-1984) pkt. 6.3.1

⁷ Kjønstad «En modell for culpavurderingen» Tidsskrift for Erstatningsrett 02/2005 (Volum 2)

⁸ Kjønstad «En modell for culpavurderingen» punkt 2.1, Tidsskrift for Erstatningsrett 02/2005 (Volum 2)

Aktsomhetsnormen endrer seg etter hvilket fagområde man er innenfor eller etter hva man kan forvente av skadevolders person, yrke og situasjonen for øvrig⁹. For eksempel hvis en skade oppstår på et fly etter reparasjon kan ikke flymekanikeren bli frikjent med bakgrunn i at et vanlig, fornuftig menneske ikke vet hvordan feilen på flyet skal fikses.

Brudd på sikkerhetsrutiner, retningslinjer og forskrifter har blitt vektlagt i rettspraksis for eksempel i Rt.1967.697 – Lierdommen – hvor Lier kommune ble idømt ansvar for at en av deres oppdragstakere hadde brutt helseforskrifter i forbindelse med dumping av privetmasse (forurensende avfall) som skulle tømmes. Manglende service og vedlikehold er også av betydning. Rent konkret vil et dårlig vedlikeholdt gjerde kunne være skjerpene for hesteeier hvis hesten kommer seg ut av gjerdet og volder skade. Det er et moment at det er snakk om hva som er en rimelig forventning til skadevolder og om han med enkle grep kunne ha foretatt seg noe for å hindre eller minske risikoen for skade. Slik som tidligere nevnt er også dette eksplisitt uttrykt i lovteksten § 1-5 nr. 4: «Skade som voldes av dyr (...) plikter eier og innehaver å erstatte dersom han har latt det mangle på tilbørlig tilsyn eller på annen måte ikke har gjort det som er rimelig å kreve for å hindre skade».

3.2.2 Handlingens skadeevne, alternativer og unnlattelse

Det avgjørende er skadevolders handling eller unnlattelse av handling. For å bedømme om det foreligger culpa skal handlingen bedømmes objektivt. Et sentralt moment her er hvilken handlefrihet eller alternative handlingsmønstre skadevolder hadde på tidspunktet.

Eksempelvis kan det i en situasjon hvor en hest med eieren som rytter skader en syklist ved å tippe syklisten over ende. Her kan det stilles spørsmål ved om eieren burde ha forsøkt å svinge unna syklisten. Dersom syklisten kom i stor fart og gjerne bakfra vil dette tale for at eieren i utgangspunktet ikke hadde veldig mange alternative handlinger.

I vurderingen av om det foreligger ansvar etter culpa-regelen er det skadevolders personlige handlemåte som skal vurderes. Det må vurderes om skadevolder kan bebreides for å ha handlet slik han har gjort eller unnlatt å gjøre. Handlingen skal også vurderes objektivt og sammenlignes med aktsomhetsnormen til hva som er eller ville vært forsvarlig handling og

oppførsel i situasjonen. I samme situasjon som nevnt over med syklist og hest, kan det trekke i retning av uaktsom oppførsel dersom han ikke forsøkte å unngå å treffe syklisten.

I den objektive vurderingen er det sentralt å finne ut av hva som er den normale aktsomme opptreden i situasjonen der skaden inntraff. Et sentralt moment er risikoens skadeevne. Hvor stor er sannsynligheten for skade og hvor stort er en eventuell skades omfang. Er skadeevnen liten, er det ikke like strenge krav til aktsomhet i situasjonen. Er skadeevnen derimot av betydelig størrelse er kravet til aktsomhet strengere. Eksempelvis er en hest i veibanen et større faremoment enn en syklist. Skadeevnen er potensielt stor, spesielt på trafikkerte strekninger. Hestens adferd i trafikken kan være upåregnelig og dersom eieren har lagt ut på tur med en trafikkredd hest kan det tale for at eieren må klandres.

Vurderingen skal også ta hensyn til de konkrete omstendigheter som foreligger i situasjonen. For eksempel er det relevant med klimatiske forhold, varsler i forkant, lys og andre forhold som kan virke formildende eller skjerpene til hvordan skadevolder burde ha forholdt seg i situasjonen som førte til skade.

Dersom skadevolder har hatt godt tid på å utbedre en situasjon vil det tale for strengere krav til aktsomhet enn hvis skadevolder har hatt kort tid på seg til å utbedre situasjonen for å unngå skade. For eksempel at hesteeier har vært klar over et hull i et gjerde i månedsvi, men ikke gjort noe med dette. Kommer hestene seg så ut av dette hullet og volder skade taler det for uaktsomhet hos skadevolder.

3.2.3 Skadevolders forhold

Hos skadevolder er det relevant å se på hans kunnskap om den risiko som forelå. Hvilke subjektive egenskaper skadevolder innehar for eksempel hans personlige forutsetning, yrke, sedvaner og situasjon for øvrig. Det må subjektivt vurderes om skadevolder har utvist skyld.

Et annet viktig og relevant moment er profesjonsansvar. Det stilles strengere krav til skadevolder dersom han er å anse for å være en profesjonell part. For rideskoler er nettopp dette momentet av stor betydning. Momentet har stor verdi når jeg i det senere skal se på rideskolen ansvar for skader voldt av hest, til sammenligning med en privat hesteeier. Graden av profesjonalitet har betydning for aktsomhetsnormen.

3.2.4 Skadelidtes forhold

I tillegg er det relevant og se om det foreligger aksept av risiko og/eller om det foreligger samtykke og da i hvilken grad og tydelighet samtykket er gitt. Aksept av risiko vil få en nærmere drøfting og redegjørelse under punkt 7 og 9. Der vil jeg også knytte bemerkninger til hva slags betydning samtykke har i den sammenheng.

Culpavurderingen er i bunn og grunn en helhetlig og skjønnsmessig vurdering i hvert enkelt tilfelle.

4 Om rideskolens og hesteeiers ansvar - innledning

Høyesterett har i Rt.1954.710 behandlet spørsmål som knyttet seg til ansvar for skade voldt av hest. En lastebil sjåfør, som leverte sagflis, ble sparket og skadet av hest oppstallet ved rideskolen. Hesteeieren ble der kjent erstatningsansvarlig, mens rideskolen ikke ble kjent ansvarlig. Eier av hesten var ansvarlig på objektivt grunnlag, da hun ikke hadde utvist skyld. Spørsmålet om rideskole kunne være ansvarlig ble ikke tatt opp den gang¹⁰, da det ikke var anført av partene. I dag ville det muligens vært mer naturlig å holde rideskolen ansvarlig. Det var ansatte ved rideskolen som beordret utførelse av jobben på en slik måte at lastebil sjåføren kom til skade. Jeg vil med utgangspunkt i denne sak se nærmere på skillet mellom de ulike ansvarssubjektene, eier av hesten og rideskolens ansvar.

5 Ansvar for hesteeier

I saken i Rt.1954 s.710 anførte skadelidte prinsipalt ansvar for eier av hesten etter de vanlige erstatningsregler (culpaansvaret) da hun ikke hadde gjort tilstrekkelige tiltak for å hindre hesten i å gjøre skade ved å slå. Hun visste eller burde visst at hesten var tilbøyelig til å slå ut.

¹⁰ Rt.1954.710 side 712

5.1 Ansvarlig på subjektivt grunnlag

Det alminnelige utgangspunktet for subjektivt ansvar er at eieren plikter å holde hesten på en slik måte at den ikke utgjør en unødig fare eller ulempe for andre mennesker eller omgivelser. Dersom eieren ikke har gjort tilstrekkelige tiltak for å forebygge skade har eieren utvist uaktsomhet og er dermed å bebreide etter skl. § 1-5 nr. 4.

5.1.1 Aktsomhetsnormen og skadevolders forhold

Eieren må bedømmes ut fra den objektive aktsomhetsnorm som kan legges til grunn for hva som forventes av den normale hesteeier. Aktsomhetsnormen baserer seg på hva som er sett på som rimelig aktsom oppførsel for en hesteeier og hvilke forutsetninger hesteeieren subjektivt har. Hvor lang erfaring har hesteeieren med hester og hvor lenge har han eid den aktuelle hesten kan være relevant å se på. Det må også nevnes at den normale adferd til hest også generelt kan utgjøre en risiko. Eieren må uansett innrette sitt hestehold slik at det er forsvarlig og tilrettelagt for å minimere den normale risiko som følger av å holde hest.

5.1.2 Skadevolders handling

I vurderingen om det foreligger culpa må en se på hvordan skadevolder subjektivt har opptrådt i situasjonen. Hvilke handlingsalternativer hadde skadevolder. Kunne eller burde han ha opptrådt annerledes? Konkret betyr dette at dersom hesteeier kunne eller burde ha handlet på annen måte taler det for at han kan bli ansvarlig etter culpaansvaret. Dette er jo direkte lovfestet i bestemmelsen skl. § 1-5 nr. 4 med ordlyden «plikter eier og innehaver å erstatte dersom han (...) på annen måte ikke har gjort det som er rimelig å kreve for å hindre skade». I saken fra 1954 var det nettopp dette som var anført, at hesteeier burde ha handlet annerledes. I saken mente saksøker at hesteeier ikke hadde foretatt de sikkerhetstiltak som man med rimelighet kunne forvente av henne.

Dersom hesten likevel kommer seg løs og volder skade kan eieren fritas skyld hvis han har truffet tiltak som er å anse som tilstrekkelige og grundige nok for å minimere risikoen for skade. Hester kan ved uhell komme seg ut av en innhegning uten at eier blir ansvarlig på subjektivt grunnlag. I Rt.1995.1358 ble eieren av tre travhester av herredsretten og lagmannsretten ikke funnet ansvarlig som følge av utvist skyld. For Høyesterett ble det

fremholdt at det måtte vurderes om eieren var ansvarlig på objektivt grunnlag. Dette ble hun ikke da retten kom frem til at hennes hestehold ikke falt under de objektive ansvarsreglene som var anført¹¹. For at eieren skulle ha blitt ansvarlig som følge av skyld må det at hestene kom seg løs skyldes eierens manglende tiltak mot dette. Hvis hester gjentatte ganger har vært løse, selv om det ikke har vært utvist skade, trekker dette i retning av at det da vil være snakk om at eieren har opptrådt culpøst ved å ikke sikre gjerder tilstrekkelig når skaden oppstår.

I RG.1950.223 ble hesteeier ikke ansett for å ha tjoret hesten tilstrekkelig fast for å hindre den i å komme seg løs. En kvinne ble svært skremt av hesten og fikk nevroseskader. Objektivt grunnlag var ikke anført. Retten kom etter tvil frem til at hesteeieren hadde opptrådt uaktsomt og at han måtte bli ansvarlig for det påregnelige utfallet at kvinnen ble skremt og skadet¹². Denne saken er et tidlig eksempel på den oppfatning av at hesteeieren plikter å holde sin hest forsvarlig slik at den ikke er til ulempe for andre.

5.1.3 Skadeevnen

Hvor stor skadeevnen er vil være relevant i vurderingen. Hvor stor er risikoen for skade og hvor alvorlig skade er det sannsynlig at kan oppstå. Som nevnt kreves det mindre subjektivt feil fra skadevolder dersom risikoen for alvorlig skade er stor. En hest som slår kan gi skader som sår og blåmerker, men det er typisk og nærliggende med bruddskader og andre mer alvorlige skader. Et spark i hodet kan i verstefall være dødelig.

Derimot er sjansen for at hesten treffer hodet med et dødelig spark, ikke stor. En normal frisk hest sparker sjeldent. En slik hest vil som oftest måtte bli satt opp i situasjoner hvor den føler seg truet eller redd for at den skal reagere med å sparke. En hest som slår, burde ikke bli oppstilt i situasjoner hvor den blir utsatt for stimuli som gjør at den slår. For eksempel burde en hest som er lett tilbøyelig til å slå ikke stå med åpen dør ut mot stallgang slik at den kan slå ut bakbeina.

Lynne, normal adferd og tilbøyelighet til å slå er egenskaper ved hesten eieren burde kjenne godt til. Utgangspunktet for at eieren skal bli ansvarlig på subjektivt grunnlag, er at hestens

¹¹ Rt.1995.1358 side 1363

¹² RG.1950.223 side 229, siste avsnitt

adferd må vurderes opp mot hva som er det normale for en hest og om adferden avviker fra dette. Videre må det vurderes om eieren av hesten visste eller burde visst om adferden. Dersom hesten da er mer tilbøyelig enn andre hester til å slå og eieren burde visst om dette skjerpes kravet til aktsom opptreden. En kan aldri kontrollere en hest hundre prosent. Det er store dyr med egen vilje. Man må legge til rette situasjonen rundt hesten slik at skaderisikoen er reduseres.

I den aktuelle dommen med lastebilsjåfør som leverer sagflis, blir det av Høyesterett fastslått at det faktisk at hesteeier har satt sin hest i oppstalling hos rideskole mot betaling, gjør at eieren må anses for å ha opptrådt tilstrekkelig aktsomt. Hun har ved å kjøpe tjenesten oppstalling betalt for at rideskole skal holde hesten forsvarlig oppstallet. I den forbindelse er det vesentlig å nevne at hvis hesteeier likevel skal bli ansvarlig må det være fordi eieren ikke har gitt riktig informasjon til rideskolen om sentrale forhold ved hesten som kan øke skaderisikoen. Hesteeier må anses for å ha plikt til å opplyse rideskolen om hestens eventuelle tilbøyelighet til å slå eller andre skadevoldende egenskaper. Rideskolen har imidlertid et visst ansvar for å undersøke hvilke egenskaper hesten har. Spørsmålet om hvem som da er nærmest å bære ansvaret må vurderes og avhenge av de konkrete omstendigheter i den enkelte sak.

5.1.4 Skadelidtes forhold

Forhold ved skadelidte er relevante med tanke på skadelidtes opptreden. Det er relevant å se om det er noe ved skadelidtes opptreden som gjør at ansvaret må falle bort eller endres. For eksempel er det relevant å vite om skadelidte var kjent med risikoen hesteaktiviteten hadde. Her kommer vi inn på synspunktet om «aksept av risiko». Dette behandles nærmere i punkt 7 og 9.

5.2 Ansvarlig på objektivt grunnlag

Hesteeier ble dømt objektivt ansvarlig i Rt.1954.710. Hesteeier anførte at det etter den gangs objektive regel NL 6-10-2 måtte innfortolkes et vilkår om at skaden måtte være resultat av dyrets «indre drift» og at dette ikke var tilfelle da hesten i den aktuelle saken ikke var mer tilbøyelig til å slå enn andre hester. Dette avviste Høyesterett. Vilkåret kunne ikke trekkes ut av lovteksten. Høyesterett uttalte i den forbindelse at det som var relevant var at skaden

«hensett til dyrets art og begivenhetsforløpet må være tilregnelig og typisk»¹³. Det at den fremmede lastebilsjåføren kom i nærheten av hesten som dermed slo måtte være påregnelig for hest å være.

Å være ansvarlig på objektivt grunnlag var også vurdert i saken om de løse travhestene som skadet en bil i Rt.1995.1358. Rettsgrunnlaget ble anført å være beiteloven av 16.Juni 1961 nr. 12 § 7 jfr. § 6 jfr. skadeerstatningsloven § 1-5. Dette førte ikke frem da skaden som oppsto ikke var ment å dekkes av beiteloven¹⁴. Objektivt ansvarlig ble heller ikke eieren funnet da hesteeier hadde anrettet sitt hestehold slik at risikoen for at hestene skulle volde skade på tredjepersoner var minimert, og skaden var på en bil som ikke var omfattet av det objektive ansvaret for skade voldt dyr etter skl. § 1-5¹⁵.

Ut fra dette kan en trekke den slutning at en hesteeier som utgangspunkt er ansvarlig for de skader hesten volder. Men ikke enhver skade. Etter avgjørelsen fra 1954 er hesteeieren ilagt et ansvar selv om hun, også ifølge Høyesterett selv, har satt store deler av det reelle ansvaret for hesten bort til rideskole. Dette gir uttrykk for hvor strengt Høyesterett ønsket at det objektive ansvaret skulle være overfor skade voldt av dyr.

5.3 Nærmere om ansvar for hesteeier når hesten er plassert hos rideskole

I bransjen er det en vanlig ordning at en privat hesteeier oppstaller hesten sin hos en rideskole. Hesteeieren kjøper i slike tilfeller tjenesten oppstalling fra rideskolen. Denne oppstallingen inkluderer som regel en oppstillingsplass, uteområde og foring. Hvor omfattende tjenesten er varierer fra rideskole til rideskole.

I dommen fra 1954 bemerket Høyesterett at hesteeier måtte anses for å ha opptrådt tilstrekkelig aktsomt med bakgrunn i at hun hadde leid oppstalling for sin hest av rideskolen og betalte for dette. Oppstallingen var noe rideskolen drev med som en stor del av sin virksomhet¹⁶. Allerede i 1954 stilte Høyesterett krav til rideskolen. Bedrifter er å anse for å

¹³ Rt.1954.710 side 712

¹⁴ Rt.1995.1358 side 1363

¹⁵ Rt.1995.1358 side 1364

¹⁶ Rt.1954.710 side 711

være en profesjonell part, de bedriver økonomisk virksomhet og det stilles derfor strengere krav til deres opptreden. Når hesteeier har valgt å sette bort sin hest til rideskolens oppstalling må det legges til grunn at hesteeieren kan stole på rideskolen som profesjonell part.

6 Ansvar for rideskole – rettslige utgangspunkter

En rideskole er å anse for å være en profesjonell part. Høyesterett redegjør tidlig i sin begrunnelse i Rt.1954.710 for at en rideskoles vesentlige virksomhet er å oppstalle hester mot betaling. De har ansatte som utfører nødvendig stell, foring og tilsyn med hestene. Når eieren av en hest kjøper denne oppstallingstjenesten må eieren kunne forvente av rideskolen at de ansatte har kompetanse og fagkyndighet i det de gjør slik at hesteholdet er tilstrekkelig sikkert. Høyesterett uttaler at hestesenterets ansatte skal sørge for treffende tiltak som er nødvendige for å sikre at hester de har i oppstalling ikke utgjør en fare for tredjepersoner.

6.1 Ansvarlig på subjektivt grunnlag

Slik som private hesteeiere kan også en rideskole bli ansvarlig ved utvist skyld. Rideskole kan for eksempel i kraft av arbeidsgiveransvaret bli ansvarlig for en arbeidstakers skyld. Det er under arbeidsgiveransvaret ikke krav om at bare en er ansvarlig for skaden, slik at kumulative feil også dekkes. Videre er det ikke krav om identifisering av skadevolder, slik at anonyme feil som fører til skade også faller innunder arbeidsgiveransvaret. For en rideskole kan det altså være summen av flere uheldige omstendigheter ved driften som til sammen gjør rideskolen ansvarlig som arbeidsgiver.

6.1.1 Aktsomhetsnorm

For rideskoler er det relevant å se hen til hvilke retningslinjer som eksisterer for bransjen. Hvilke sedvaner er etablert og hva vil være etisk riktig av en rideskole å gjøre. Rideskoler har i mange år manglet ordninger og bransjestandarder for å sikre kvalitet og profesjonalitet i næringen. I 2014 ble «Bransjestandard hest» etablert. En ordning etablert av Norsk Hestesenter i samarbeid med Matmerk. Denne skal kvalitetssikre rideskolers drift. For å

godkjennes er det blant annet krav til ansvarsforsikring. Denne bransjestandarden er eksempel på nedskrevne retningslinjer for bedrifter og fremstår som en aktsomhetsnorm i rideskolebransjen.

Normen for aktsomhet er igjennom «Bransjestandard hest» skjerpet og brudd på forskrifter og retningslinjer for bransjen vil bli slått ned på. Det er et sentralt moment i vurderingen av om det foreligger culpa, at alle forskrifter, sikkerhetsrutiner og retningslinjer er fulgt.

6.1.2 Handlingsalternativer

Er skadeevnen stor skjerpes kravet til aktsomhet. Generelt må det sies å være et stort skadepotensial ved hesteaktiviteter. For en rideskole vil typiske skader være fall og tråkk. Risikoen for disse kan ikke sies å være spesielt lav.

En rideskole kan bli idømt skyldansvar subjektivt ved å unnlate å følge sikkerhetstiltak, som gjør at rideskolen må anses for å ha opptrådt culpøst¹⁷. LA.2005.9647 gjaldt erstatningsansvar etter at en rideelev på nybegynnerkurs falt av og ble varig ryggskadet. Lagmannsretten kom frem til at det forelå ansvarsgrunnlag både i form av foretaksculpa, arbeidsgiveransvar og objektivt ansvar for skade voldt av dyr. Ridelæreren hadde unnlatt å fjerne etterlatt hindermateriell før nybegynnertimen. Materielle utgjorde dermed et ekstra risikomoment og når en hest veltet materiellet skvadet hest og løp ut slik at skadelidte falt av.

Avgjørelsen i LA.2005.9647 er et klassisk eksempel der andre handlingsalternativer forelå og at skadevolder burde ha handlet på annen måte. I dommen fra lagmannsretten var det nettopp unnlattelse av handling som førte til skaden. Dersom ridelæreren hadde tatt seg tid til å rydde bort hindermaterielle er sannsynligheten for at skaden ville ha oppstått betydelig redusert. Å rydde bort hindermateriell kan ikke anses for å være en svært omfattende handling, men heller en handling hvor nytteverdien av den er stor.

¹⁷ LA.2005.9647

6.1.3 Skadevolders forhold

I saken fra 1954 var rideskole ikke anført som ansvarlig hverken på subjektivt grunnlag eller objektivt. Mindretallet i Høyesterett hadde imidlertid noen bemerkninger som belyser rideskoles rolle.

Mindretallet trekker frem som tilføyelse at hesten var oppstallet på rideskole mot betaling. Rideskole kjente godt til hesten og dens oppførsel og hadde vurdert den dit hen at den ikke normalt var mer tilbøyelig til å slå enn andre hester. Flertallet vurderte ikke dette, selv om det var anført, da det ikke ble nødvendig når de kom til at hesteeieren var objektivt ansvarlig. Det ble av mindretallet lagt vekt på at rideskole som profesjonell part måtte antas å ha vurdert faremomentene rundt å slippe sjåføren inn i båsen til hesten. Rideskolen hadde aldri hatt noen negative opplevelser med hesten. Mindretallet mente skylden for skaden lå hos skadelidte selv. Det ble også til slutt i mindretallets begrunnelse trukket frem at rideskoles rolle var av en slik karakter overfor hesten at det ikke ville være naturlig for hesteeier å gripe inn i rideskolens behandling og oppbevaring av hesten i det daglige.

Det er et skille mellom rideskolens ansvar og den private hesteeiers ansvar. Når rideskolen bedriver virksomhet, blir kravene skjerpede. Rideskolen må anses for å ha et strengere ansvar enn den enkelte hesteeier. Som hesteeier er du ansvarlig etter culpa vurderinger basert på aktsomhetsnormen for enhver hesteeier. En rideskoles aktsomhetsnorm etter culpa må sammenlignes med de aktsomhetsnormer man legger til grunn på andre områder hvor bedrifter er involvert. Generelt er det strengere aktsomhetskrav til bedrifter og profesjonelle parter enn for privatpersoner.

Rideskolen ble ansett for å ha tatt sikkerhetsforanstaltninger i henhold til det som var nødvendig den gang. Rideskolen ble allerede i 1954 trukket frem som kvalifiserte og med fagkunnskap når det kommer til hest og hestehold. I dag er det nærliggende å tenke seg at rideskolen kan være ilagt strengere krav enn i 1954.

De ansatte oppfordret sjåføren til å gå inn i båsen, og selv om sjåføren selv valgte å gå inn er det klart at han må ha tenkt at stallarbeiderne ikke ville ha oppfordret ham inn i en farlig situasjon. Når den faglige tyngden og erfaringen ligger hos rideskolens ansatte må disse også ilegges strenge krav til å faktisk handle og utføre sitt arbeid i henhold til de erfaringer og fagkunnskaper de måtte ha. Rideskolen burde ha gitt informasjon om risikoen.

En rideskole vil også ha ansvar for opplæring av sine ansatte. Hvis situasjonen er slik at en stallarbeider ikke har de rette fagkunnskaper, slår dette igjen tilbake på rideskolen som arbeidsgiver og trekker i retning av ansvar. En ansatt med manglende opplæring, og som gjerne er satt til oppgaver utenfor hans fagkunnskap, er rideskolens problem og de blir ansvarlig for eventuelle skader denne ansatte måtte komme til å være ansvarlig for på objektivt grunnlag dersom årsaken til den ansattes manglende kunnskap ikke kan bebreides rideskolen med grunnlag i culpa. Dette følger også i dag av FOR-2005-06-02-505 Forskrift om hestevelferd § 5. Hesteholder skal ha nødvendig kunnskap om hest og det er hesteholders ansvar for at personell som håndterer og steller har nødvendig kompetanse for å gjøre dette på en god måte¹⁸. Denne har virkning for både rideskoler og hesteeiere.

6.1.4 Skadelidtes forhold

Dersom det foreligger særlige forhold ved skadelidtes opptreden, kan det få betydning for ansvarsvurderingen. Om han har akseptert risikoen, om det foreligger det samtykke og i så fall hvor langt samtykket strekker seg er relevant. Jeg kommer nærmere inn på dette i punkt 7.

6.2 Ansvarlig på objektivt grunnlag

Loven i dag angir «eier og innehaver av dyr»¹⁹ som objektivt ansvarlig for skader hesten volder. Lovteksten omfatter både hesteeier og rideskolen. Rideskolen er naturlig nok ansvarlig for hester de selv eier.

I tilfeller hvor den enkelte hesteeier bare leier selve boksen, men eier selv er ansvarlig for tilsyn og stell av hesten må ansvaret bero på en vurdering av hvilken avtale og fordeling som ligger mellom rideskole og hesteeier. Ansvaret til eieren er i dette tilfelle mer omfattende enn i situasjoner hvor rideskolen står for det meste av tilsynet og stellet ved hesteholdet.

Rideskolens drift dreier seg i et slikt tilfellet om økonomisk gevinst på utleie. Rideskolens virksomhet er basert på utleie og ikke hesteholdet spesielt. Det vil her kunne argumenteres for at rideskolens ansvar dermed ikke er like strengt som i de tilfeller når rideskolen har fullt

¹⁸ FOR-2005-06-02-505 Forskrift om hestevelferd § 5

¹⁹ Skl. § 1-5 nr. 1.

ansvar for det daglige hesteholdet. I tilfelle hvor utleie av bygning er rideskolens hovedvirksomhet er det ikke enhver skade voldt av hest nærliggende. Rideskolens profesjonelle ansvar knytter seg her i hovedsak til boksen og dens utforming og evt. vedlikehold, mens hestens ve og vel, og ansvar for handlinger hesten gjør ligger hos hesteeier.

I de tilfeller hvor rideskolen har slikt ansvar som lå til grunn i Rt.1954.710, der rideskolen hadde fullt ansvar for hesten i det daglige, er kravene til rideskolen strengere. Som profesjonell part er rideskolen sett på som den med fagkunnskap og forutsetninger for å gjøre de tiltak og vurderinger i det daglige for å minske risikoen ved å holde hester. En hesteeier som etterfølger rideskolens regler og tiltak har i utgangspunktet opptrådt tilstrekkelig aktsomt, men kan fortsatt bli ansvarlig etter objektive ansvar. En hesteeier er eier av hesten, uansett hvem han har satt hesten bort til. Skadevolder kan velge å saksøke både hesteeier og rideskolen etter det objektive ansvaret og retten vil på vanlig måte være bundet av de anførsler som er fremsatt.

Rideskolen kan være ansvarlig for selve vedlikeholdet av hele stallen og dermed ansvarlig dersom en hest kommer seg løs fra en dårlig vedlikeholdt innhegning og volder skade. Men i tilfeller hvor eieren av hesten har vedlikeholdsansvaret vil han måtte bli ansvarlig i tilfeller hvor det kan ilegges skyld. Vanskelig blir denne vurderingen hvor ansvarsfordelingen ikke er ettertrykkelig avtalt i en kontrakt. Da må praksisen i det daglige eller en muntlig avtale legges til grunn. Hvordan det har vært tidligere, og hvordan gjøres det i dag ved fordelingen av driften av stallbygningen blir relevante momenter.

Der hvor rideskolens virksomhet er begrenset til kun utleie av anlegget, mens hesteeier steller hestene for øvrig og tar seg av jevnlig vedlikehold og reparasjon, vil det være nærliggende å trekke den slutning at den enkelte hesteeier må være ansvarlig for skader voldt som følge av manglende tiltak, eller at det objektive ansvaret generelt ilegges hesteeier.

For rideskolen vil forsikringshensynet gjøre seg gjeldende. Hensynet er en spesialanvendelse av pulveriseringshensynet. Det går ut på at den som er nærmest å bære risikoen, er nærmest å forsikre seg mot den. Det legges her vekt på om det finnes en mulighet til å forsikre seg mot

det aktuelle tapet²⁰. Rideskolen som bedrift kan tegne ansvarsforsikring som kan dekke de økonomiske tapet de kan bli ansvarlige for.

I tilfeller hvor rideskolen har blandende ordninger, der noen hesteeiere besørger alt selv mens andre leier tjenester av rideskolen vil det uten kontrakt kunne føre til at rideskolen her vil kunne være nærmere å være ansvarlig både subjektivt og objektivt for de hester som de i utgangspunktet ikke besørger daglig stell for. Bakgrunnen for dette må ligge i at rideskolen uansett er å anse for å være en profesjonell part. Hvis det ikke eksisterer kontrakter eller kontraktene er mangelfulle, vil det i noen tilfeller være urimelig å legge skyld på hesteeier. Når hesteeier mener rideskolen må bære ansvaret, subjektivt eller objektivt, vil det for rideskolen typisk stilles strengere krav til den som profesjonell part.

Mellom rideskole og hesteeier vil ukklarhetsregelen i avtaleretten gjøre seg gjeldende. Som profesjonell part, og den ressurssterke part, er det rideskolen som må bære risikoen for ukklarheten i avtalen. Ukklarhetsregelen er et sosialt hensyn som leder til at en ved tvil i avtaletolkning velger den løsning som er mest gunstig for den underlegne part²¹. Dette gjelder som nevnt mellom rideskole og hesteeier, ikke skadelidte direkte.

6.3 Rideskolens ansvar for andres hester

Skadeerstatningsloven § 1-5 oppstiller «eier eller innehaver av dyr» som ansvarlig. I forarbeidene siktes «innehaver» til «den som har den umiddelbare rådighet over dyret og som kan hindre skadevolding²²». Konkret vil den som rir på en hest være i umiddelbar situasjon til å avverge skadevolding. Permanent leie av annen hest kan føre til at ansvaret for skader hesten volder flyttes over fra eier til leier, men situasjonen må uansett vurderes konkret og i tilfelle løses av de regler som gjelder i erstatningsretten²³. Forarbeidene omtaler gjeldende rett for uklar, men ett moment som ble vurdert i den gamle bestemmelsen NL-6-10-2 er om dyret lånes ut over et lengre tidsrom eller om utleie er av en midlertidig og kortvarig art²⁴.

²⁰ Hagstrøm og Stenvik «Erstatningsrett» kapittel 5 punkt 5.5.3 side 194

²¹ Giertsen «Avtaler» kapittel 18 punkt 18.3.5 side 131

²² Ot.prp.nr.75 (1983-1984) punkt 6.3.2

²³ Ot.prp.nr.75 (1983-1984) punkt 6.3.2

²⁴ Ot.prp.nr.75 (1983-1984) 6.2 punkt (ii) side 56

Når rideskolen har størsteparten av hesteholdet og disposisjonene rundt det, vil det trekke i retning av at de er å bebreide i henhold til et culpaansvar. Å følge til enhver tid gjeldende forskrifter og regelverk er noe som Høyesterett har slått fast at er en del av culpa vurderingen.

Om rideskolen kan være objektivt ansvarlig for hester de ikke eier er ikke avklart.

Utgangspunktet for det objektive ansvaret er om risikoen er stadig, typisk og ekstraordinær²⁵.

Vilkåret «stadig» krever at risikoen i virksomheten må være til stede mer eller mindre regelmessig²⁶. I begrepet ligger det at risikoen ikke skal være av enkeltstående hendelse. Det må være snakk om en «konstant skaderisiko», en risiko som er til stede hele tiden²⁷.

Enkeltstående tilfeller uten ledd i virksomheten faller utenfor det objektive ansvaret.

Risikoen må være typisk for virksomheten. Dette vil si at risikoen må være utslag av det som typisk er å forvente med virksomheten. Risikoen må knytte seg til faktorer som er karakteristiske for virksomheten²⁸. En typisk risiko for rideskolen er fall av hest.

Skaden må også skyldes en ekstraordinær risiko tilknyttet virksomheten. Risikoen må ligge utenfor den risikoen man møter i dagliglivet²⁹. Selv om skader sjeldent skjer i virksomheten kan risikoen for den fortsatt være stadig, typisk og ekstraordinær.

Det er ingen klare kilder som sier noe om hvor omfattende ansvaret rideskolen har for andres hester er. Rideskolen er i utgangspunktet ansvarlig for hester de eier. Når en hesteeier setter bort sin hest til rideskolen for oppstalling har Høyesterett, som nevnt tidligere, slått fast at hesteeieren i mindre grad kan blande seg inn i rideskolens disposisjoner og løsninger ved oppstalling. For eieren er det grunn til å anta at rideskolen sikrer oppstillingen forsvarlig og at den er i tråd med de forskrifter som gjelder. Dette vil si at hesteeier normalt ikke kan anses som ansvarlig etter culpa i slike situasjoner, men kan idømmes objektivt ansvar.

Når rideskolen leier hester til bruk i sin rideskolevirksomhet, kan det derimot argumenteres for at det er rideskolen, og ikke hesteeieren, som i utgangspunktet må være objektivt ansvarlig for hesten. Når rideskolen leier hest til bruk i sin virksomhet må det legges til grunn at rideskolen har vurdert hesten som skikket til formålet. Hesten er da en del av rideskolens

²⁵ Se punkt 2.

²⁶ Rt. 1905 s. 715 side 715

²⁷ Hagstrøm og Stenvik «Erstatningsrett» punkt 5.4.3 side 179

²⁸ Hagstrøm og Stenvik «Erstatningsrett» punkt 5.4.2 side 175

²⁹ Hagstrøm og Stenvik «Erstatningsrett» punkt 5.4.1 side 157

virksomhet, og risikoen ved å holde hesten vil kunne være innenfor rideskolens stadige, typiske og ekstraordinære risiko. På denne måten kan rideskolen bli ansvarlig for andres hester også på objektivt grunnlag.

7 Nærmere om aksept av risiko ved skader voldt av hest

Aksept av risiko er en vurdering som generelt tas med når en ser på skadelidtes forhold. Skadelidtes forhold har betydning for om det foreligger et ansvarsgrunnlag. Aksept av risiko tar utgangspunkt i skadelidtes kunnskap og forventinger til aktiviteten han skal delta i. Når skadelidte anses for å ha akseptert den risiko for skade som hendte, bortfaller ansvaret for erstatning for skadevolder. Når skadelidte har akseptert risikoen, må han bære ansvaret for skaden selv.

Utenfor de lovregulerte områder, som for eksempel behandlingsskader og trafikkskader, er aksept av risiko særlig trukket frem som vurderingsmoment ved idretts- og fritidsskader. Det blir av Stenvik i den juridiske artikkel «Læren om aksept av risiko som fritaksgrunn for erstatningsansvar» trukket frem fire dommer fra Høyesterett som danner grunnlaget for læren om aksept av risiko³⁰.

Den første er Rt.1966.1485 – Oksen på Stanghelle. Saken gjaldt skade på arbeidsleder voldt av okse som beitet i området hvor det skulle legges en kraftledning. Høyesterett uttalte at skadelidte «var (...) fullt oppmerksom på at avlsokser kan være uberegnelig og farlige», men at han til tross for dette valgte å fortsette arbeidet uten å få oxen fjernet fra området³¹.

I avgjørelse Rt.1990.829 gikk ikke førstvoterende inn på spørsmålet som var anført om at «aksept av risiko» som synspunkt fortsatt hadde relevans. Høyesterett fant ikke dette nødvendig. Saken gjaldt erstatning for skade under dugnadsarbeid på et museumsverft. Høyesterett kom frem til at dugnadsarbeid og fritidsaktivitet ikke kunne sammenlignes³². Dommen er et uttrykk for at Høyesterett valgte å ikke avfeie synspunktets eksistens³³.

³⁰ «Læren om aksept av risiko som fritaksgrunn for erstatningsansvar», Stenvik , side 501.

³¹ Rt.1966.1485 side 1488

³² Rt.1990.829 side 835

³³ Stenvik «Læren om aksept av risiko som fritaksgrunn for erstatningsansvar» Side 509

Rt.2001.1221 – Alpinbakke II – trekkes også frem som en sak som belyser «aksept av risiko» som selvstendig vurderings moment. Saken gjaldt en skiløper som skadet seg etter å ha falt ned i en snøsprekk utenfor preparert område i skibakken. Skiløperen ble tilkjent erstatning og det ble vurdert at selv om skiløperen hadde akseptert en risiko ved å stå på ski utenfor det preparerte området, hadde ikke skadelidte akseptert den skade han ble utsatt for. Skaden ble ansett for å ikke ligge innenfor den normale og påregnelige risiko han kunne regne med. Anleggseieren hadde plikt til å redusere risiko etter rimelighetens grenser³⁴ og snøsprekken var av et type risikoelement som anleggseieren burde ha gjort noe med.

Fjerde og siste dom som trekkes fram av Stenvik er Rt.2003.1546 – Røykedommen. Mann anførte tobakksprodusent for ansvarlig for pådratte helseskader han hadde fått av røyking. Høyesterett kom frem til at skadelidte hadde akseptert den risiko som forelå ved jevnlig røyking³⁵.

Disse fire dommene trekker, ifølge Stenvik, i retning av at aksept av risiko er et selvstendig rettsgrunnlag og en del av den alminnelige erstatningsrett³⁶. I dag er hester noe man ikke tilfeldigvis kommer over i dagliglivet, men noe man gjerne aktivt oppsøker i forbindelse med fritidsaktiviteter. «Aksept av risiko» er et svært relevant moment når man vurderer erstatningsansvar for skader oppstått i forbindelse med fritidsaktivitet.

I takt med profesjonaliseringen av selve hestebansjen bidro også Høyesterett i 2018 med en dom som klargjør hvilket ansvar som må ilegges rideskoler. Det objektive ansvaret til rideskoler ble definert som strengere enn det som hadde vært antatt i bransjen. Denne avgjørelsen er såpass relevant for resten av oppgaven at den i neste punkt får en grundigere gjennomgang.

7.1 HR.2018.403.A – «Ridedom II»

Høyesterett slo fast at det for rideskoler gjelder et strengere karv knyttet til ansvar³⁷.

Personskader med økonomisk tap er for rideskoler «påregnelige og typiske» i forhold til den

³⁴ Rt.2001.1221 side 1226

³⁵ Rt.2003.1546 avsnitt 56

³⁶ Stenvik «Læren om aksept av risiko som fritaksgrunn for erstatningsansvar» Side 513

³⁷ HR.2018.403-A avsnitt 56 og 61

kommersielle driften de har. Derfor tilsier det at rideskolen er nærmest å bære ansvaret for slike skader og forsikre seg mot det. Linjer kan her trekkes mot det ulovfestede objektive ansvaret for «farlig bedrift» som er etablert i rettspraksis³⁸.

Saken omhandlet en voksen kvinne, som ble kastet av hesten hun hadde leid av en rideskole. Hun ble skadet som følge av fallet. Spørsmålet i saken var om det er rom for synspunktet «aksept av risiko» i skl. § 1-5 nr. 1 om objektivt ansvar for dyr. Konkret var spørsmålet om kvinnen hadde akseptert risikoen for å bli kastet av og at erstatningsansvaret for rideskolen måtte bortfalle. Selv om det forelå en leieavtale mellom kvinnen og rideskolen var det anført erstatning utenfor kontrakt³⁹. Rideskolen ble erstatningsansvarlig på objektivt grunnlag.

Høyesterett kom frem til at det i utgangspunktet eksisterer og er adgang til å vurdere synspunktet «aksept av risiko» ved anvendelse av skl. § 1-5. De kom også frem til at det måtte utvises stor forsiktighet ved bruk av synspunktet i tilfeller ved utleie av en rideskolehest. Rideskolen ble dømt objektivt ansvarlig for den skade som hadde oppstått.

Det ble av skadelidte anført at det ikke er plass for *synspunktet aksept av risiko ved anvendelse av skl. § 1-5 nr. 1*. Det første Høyesterett vurderer er om det eksisterer grunnlag for å benytte seg av aksept av risiko ved vurdering av det objektive ansvaret. Bestemmelsen i skadeerstatningsloven inneholder ikke noe konkret om bortfall av ansvar ved aksept av risiko⁴⁰. Høyesterett starter sin begrunnelse med å trekke frem andre avgjørelser tilknyttet NL 6-10-2 som i sin tid inneholdt ett unntak fra objektivt ansvar når skadelidte «selv forårsagede» skaden. Ved å se på flere rettsavgjørelser fra Høyesterett kommer de frem til at det eksisterer et allment grunnlag for bruk av aksept av risiko synspunktet i rettspraksis⁴¹. Det faktum at det dreier seg om et synspunkt med mer generell rekkevidde begrunnes i at aksept av risiko ikke bare er å finne igjen i eldre saker knyttet til skader voldt av dyr, men synspunktet er trukket frem iblant annet to andre, nyere avgjørelser, Rt.2003.1546, Røykedommen og Rt.2009.1237, Nordsjødykkerdommen. Det dreier seg altså om et synspunkt med mer generell rekkevidde.

³⁸ Rt. 1875 s. 330 «Lysaker» og Rt. 1905 s. 715 «Vannlednings-dommen» og vilkårene «stadig, typisk og ekstraordinær risiko»

³⁹ HR.2018.403.A, Avsnitt 30

⁴⁰ HR.2018.403.A Avsnitt 34

⁴¹ HR.2018.403.A Avsnitt 42

Høyesterett går så videre ved å svare på om spørsmålet om ansvar etter skl. § 1-5 nr. 1 kan bortfalle på grunn av aksept av risiko, selv om ordlyden ikke gjør ettertrykkelig unntak for dette. Her trekkes det frem at det i forarbeidene⁴² er skrevet at den nye bestemmelsen § 1-5 ikke er ment å gjøre en endring i form av anvendelsen av bestemmelsen slik den var etter NL 6-10-2 vedrørende aksept av risiko. I den gamle bestemmelsen var aksept av risiko noe annet enn medvirkning. Forarbeidene hadde også brukt begrepet «reglene» om medvirkning og aksept av risiko og ikke «regelen». Dette mente Høyesterett er et tegn på at det er snakk om to forskjellige vurderinger. Selv om en formulering av aksept var foreslått med i loven, ble denne ikke tatt med i den endelige lovteksten. Grunnen til at den ikke ble med var ikke for å svekke dens eksistens i gjeldende rett, men for å unngå at formuleringen skulle misforstås og oppfattes som en lovfesting av et gammelt synspunkt, «aksept av yrkesrisiko», som ikke er gjeldende lenger etter dagens rett. Anførselen om at det ikke er plass til synspunktet aksept av risiko ved anvendelse av skl. § 1-5 nr. 1 førte ikke frem⁴³.

Høyesterett gikk så videre til å vurdere hvordan «aksept av risiko» skal anvendes ved personskader voldt av dyr. Det var av saksøkte anført at det objektive ansvaret for dyr ikke står like sterkt i dag. Retten kom frem til at dette ikke kunne føre frem. Lovgiver hadde ved å vedta endringer i erstatningsloven etter 1985 valgt å opprettholde det objektive ansvaret for dyr⁴⁴.

Hvilke forventninger skadelidte med rimelighet kunne stille til aktiviteten er sentralt⁴⁵ i helhetsvurderingen av om det foreligger aksept av risiko. Etter dette kommer Høyesterett til at det i tilfeller hvor rideskoler er delaktige, må synspunktet ha liten gjennomslagskraft. Rideskolen bedriver med kommersiell virksomhet og økonomisk gevinst i å tilby hesteaktiviteter. Dette gjør at rideskolen, som den profesjonelle part, har et større ansvar når det kommer til å vurdere hvilke typiske skader som kan oppstå og risikoen for dette. Personskader som påfører skadelidte kunder økonomisk tap er for rideskoler påregnelige og typiske i form av den virksomhet de driver⁴⁶. Det er ifølge Høyesterett begrenset adgang til å bruke synspunktet «aksept av risiko» i saker hvor rideskoler er involvert⁴⁷.

⁴² Ot.prp.nr.75 (1983–1984) side 56-57

⁴³ HR.2018.403.A, Avsnitt 48

⁴⁴ HR.2018.403.A, Avsnitt 53 og 54

⁴⁵ HR.2018.402.A, Avsnitt 56

⁴⁶ HR.2018.403.A, Avsnitt 61

⁴⁷ HR.2018.403.A, Avsnitt 62

Betydning av dommen for private hesteeiere er at det ikke nødvendigvis er påregnelig at utlån av hest som vennetjeneste, vil gi et økonomisk tap ved personskade. Hesteeier er uansett objektivt ansvarlig for den hest han eier.

For rideskoler har Ridedom II den betydning at det er begrenset adgang til å benytte seg av argumentet «aksept av risiko». Rideskolen må i kraft av sin virksomhet regne med at økonomiske personskader kan forekomme. Faglig kompetanse, forsikringer og bevisstgjøring av risikoen ved ridning er viktige forhold som rideskolen bør etterstrebe og følge i sin daglige virksomhet.

Ved aksept av risiko må det foretas en helhetsvurdering. Denne vurderingen inneholder flere momenter og disse gjennomgås i det følgende.

7.2 Helhetsvurderingen

Det må foretas en konkret helhetsvurdering av om skadelidte har akseptert den risikoen fritidsaktiviteten medfører. Momentene er etablert i rettspraksis og gjengitt i litteratur⁴⁸.

Vurderingen kan først deles opp i to: 1. Har skadelidte akseptert en risiko? 2. Hvor langt aksepten rekker. Som deltaker i fritidsaktivitet må man anses for å ha akseptert den normale og påregnelige risiko for skader som følger. Aksepten omfatter normalt ikke ekstraordinære og upåregnelige risikomomenter⁴⁹. Ekstraordinær og upåregnelig risiko er normalt en risiko som ikke kan aksepteres da dette er kjernen av det objektive ansvaret.

Det objektive ansvaret er som tidligere nevnt ment å ramme den eller de som driver virksomhet som utgjør en risiko overfor skader på tredjeperson. En rideskole er objektivt ansvarlig for de skader som anses typiske for sin virksomhet som for eksempel fall.

Ridedom II tok også opp prinsipielt rekkevidden av skadelidtes «aksept av risiko» som bortfallsgrunn av erstatning. Høyesterett kom frem til at det er plass til synspunktet «aksept av risiko» ved anvendelse av § 1-5 nr.1. Høyesterett peker imidlertid på at det ved anvendelse av

⁴⁸ Hagstrøm og Stenvik «Erstatningsrett» kapittel 11 punkt 11.6.4

⁴⁹ Rt.2001.1221 «Alpinbakke II» side 1228

aksept av risiko må utvises forsiktighet⁵⁰. Selv om skadelidte vet om skaderisiko og potensialet for skade er det ikke dermed gitt at skadelidte har akseptert all skade som eventuelt oppstår som følge av aktiviteten⁵¹. Om det foreligger aksept av risiko og om denne aksepten kan føre til bortfall av erstatning, må gjøres i en helhetsvurdering⁵².

Den risiko som følger av normal rideskoledrift er typiske fall- og tråkk-skader. Hester er levende dyr som ikke kan kontrolleres fullt ut til enhver tid. En rideskoles virksomhet tilsier derimot at det må kreves en større grad av aktsomhet fra deres side. Elever i rideskolen aksepterer en viss risiko forbundet med ridning, men ikke all risiko.

Det er flere momenter som inngår i denne helhetsvurderingen og disse tar jeg for meg i det følgende.

7.2.1 Skadeevnen og skadens størrelse

Det er relevant å se på skadeevnens størrelse og den aktuelle skadens størrelse. En alvorlig skade, som for eksempel død, vil snevre inn muligheten for aksept av risiko-synspunktet. Det kan ikke anses for å være normal og typisk risiko å akseptere at en kan dø som følge av en handling. Dersom skadeevnen er svært stor eller skaden særlig stor vil ikke aksept av risiko-synspunktet enkelt føre frem, for eksempel under jaktaktivitet⁵³. Et fall fra hest med den følge at rytteren dør vil med større sannsynlighet føre til ansvarsgrunnlag objektivt, for både rideskolen og den private hesteeier.

Mindre alvorlige skader vil gi et større rom for bruken av «aksept av risiko». Det vil ved hesteaktivitet være påregnelig og innenfor den normale risiko å bli tråkket på av en hest slik at en tå forstues. Likeså kan et fall aksepteres som innenfor den normale risiko som må ha vært akseptert av skadelidte. Som jeg vil komme til under punkt 8, kan selve aktiviteten ha betydning for hvilken risiko for skadeevne en har akseptert. Leie av privateid hest på den ene

⁵⁰ HR.2018.403 A avsnitt 48

⁵¹ HR.2018.403.A avsnitt 50

⁵² HR.2018.403.A avsnitt 56

⁵³ Sundby «Betydningen av skadelidtes forhold i erstatningsretten», side 273.

siden og leie av hest til bruk i undervisningstime for instruktør på den andre. I sistnevnte aktivitet stilles det en skjerpet aktsomhet og opptreden fra den som underviser. Dette vil jeg komme nærmere inn på i det følgende før jeg tar for meg resten av helhetsvurderingen.

8 Særlig om forskjeller mellom ulike typer hesteaktivitet

Hvilken type hesteaktivitet det er snakk om er et moment i ansvarsvurderingen både for det objektive og det subjektive ansvaret. Det er også relevant for å kunne finne ut av hva slags risiko den skadelidte har akseptert, da dette knytter seg opp mot hvilken aktivitet det var snakk om. Det er forskjell mellom en rolig søndagstur og en fartsfylt sprangtime.

Lagmannsretten bemerket flere synspunkter rundt dette i sin avgjørelse LE-2016-170119. Dette er lagmannsrettens dom i Ridedom II. Saken har ingen rettskildeverdi, men er av betydning for å vise at typen hesteaktivitet kan være et relevant moment i ansvarsvurderingen. Faktum var at en kvinne hadde lånt en skolehest av rideskolen. Hun skadet seg alvorlig da hesten bukket og hun falt av. Lagmannsretten slår fast at ulykken ikke skjedde innenfor «ordinær rideskolevirksomhet»⁵⁴. Det trekkes også frem at dersom kvinnen hadde ridd på ordinær rideskoletime er det for rideskolen et annet ansvar.

Lagmannsretten bemerket at det faktum at kvinnen hadde leid skolehesten for å ri en privat tur sammen med to andre ryttere. Hun hadde tatt ansvar for hvor turen skulle gå og bestemte farten i turen. Skadelidtes forhold ble vurdert dithen at hun var en erfaren rytter med bred erfaring med forskjellige typer hester og aktiviteter. Lagmannsretten antyder at det er forskjell mellom hvilken type aktivitet det er snakk om. Dette skal jeg i det videre se nærmere på.

Hvilken risiko man aksepterer er også avhengig av type aktivitet. Aksepten for risiko er større i tilfeller hvor man leier hest privat kontra leier en rideskolehest. Videre er det også ved utleie av rideskolehester knyttet mindre aksept av risiko i aktiviteter hvor man er i undervisning av en instruktør.

⁵⁴ LE.2016.170119 side 7

Høyesterett fremholdte i Ridedom II som en viktig opplysning, at hestesenteret drev kommersiell virksomhet og var en profesjonell part⁵⁵. Et legislativt hensyn bak det objektive erstatningsansvaret er at den som driver virksomheter som innebærer risiko, er nærmest å bære risikoen. Førstvoterende drar et skille mellom rideskolevirksomhet og privatpersoner som leier ut hester.

8.1 Typer hesteaktivitet – Rideskole

Det finnes i hovedsak to forskjellige utleier av hesteaktiviteter rideskoler driver med. Det ene er utleie av hest innenfor undervisning. Det vil si at kunden låner hest av rideskolen for å ri på ridetime hvor instruktør i rideskolen underviser. Her er kunden under oppsyn av instruktøren til enhver tid. Undervisningen kan være innenfor en ridebane eller ute på tur.

Den andre måten er utleie av hest utenfor undervisning, for eksempel utleie av hest til kunde som selvstendig rir på tur med den lånte hesten. Kunden er da ikke under oppsyn av rideskolens ansatte til enhver til.

8.1.1 Aktivitet på skolehest med instruktør

En rideskole tilbyr forskjellige undervisningstimer. Privattimer og gruppetimer på en innendørs eller utendørs bane er de vanligste. Mange tilbyr også turer med instruktør.

Uavhengig av type aktivitet, er kjernen at instruktøren er den som leder aktiviteten og følger med alle deltakere.

Instruktøren har et overordnet ansvar for å lede og instruere i ridning. Tjenesten kundene betaler for er nettopp å bli undervist i ridning. Ved skadetilfeller i denne type aktivitet er det, i tillegg til de alminnelige momenter som følger av culpa og det objektive ansvaret, relevant å se på om instruktøren har noen formell utdanning. En instruktør uten utdanning vil kunne trekke i retning av at rideskolen er ansvarlig etter alminnelige regler om culpa. De har vært uaktsom ved ansettelse av en instruktør uten tilstrekkelig utdanning.

⁵⁵ HR.2018.403.A avsnitt 56 og 61

I LA.2005.9647, som jeg tidligere har vært innom, ble det lagt vekt på at instruktøren ikke hadde formell utdanning eller annen kompetanse som måtte anses å være forsvarlig for å bedrive rideundervisning. Rideskolen ble med dette ansvarlig etter culpa. De hadde med bakgrunn i å bruke denne instruktøren og flere andre forhold ikke opptrådt slik man med rimelighet kunne forvente av en profesjonell rideskole.

Skadeevnen ved ridning for instruktør varierer etter hvilket nivå man er på som rytter og etter hva det blir undervist i. Det er en større risiko knyttet til sprangtrening enn en dressurtime uten hindermateriell. På den annen side vil også rytterens ferdigheter og kunnskap gå i takt med det nivået han rir på. Som instruktør er det også relevant å kunne tilpasse timene etter erfaringsnivået til rytterne. Dersom en instruktør introduserer sprang på en time for nybegynnere vil dette være brudd på aktsomhetsnormen som en instruktør med rimelighet skal følge.

Et annet moment er at når man velger å ri for instruktør, har man valgt å få tilbakemeldinger på sin ridning og en elev må dermed kunne regne med at den som underviser vil gi tilbakemeldinger dersom eleven gjør feil eller andre handlinger som øker risikoen for skade. Hele poenget med å ha en instruktør er å bli utdannet og øke sitt eget erfaringsnivå, dette gjelder ikke bare i hestebransjen, men også i andre fritidsaktiviteter hvor man trener for en trener. En kan også legge til grunn at instruktøren kjenner godt til skolehestene som benyttes til undervisningen.

FOR-2005-06-02-505 Forskrift om hestevelferd har egen bestemmelse om hester i rideskole. § 29 pålegger rideskolen å ledsage eller føre tilsyn ved utleie av hest til personer med lite eller ingen erfaring med bruk av hest⁵⁶. I samme bestemmelse står det også at den som skal ledsage eller ha tilsyn, skal være en person som er hestekyndig og erfaren. Personen skal også være tilknyttet hestesenteret. Dette gir også uttrykk for at rideskolene har et spesielt ansvar utover den enkelte hesteeier.

⁵⁶ FOR-2005-06-02-505 Forskrift om hestevelferd § 29

8.1.2 Aktivitet på skolehest uten instruktør

Høyesterett fremholdt i sin begrunnelse i Ridedom II at selv om det ikke finnes garantier for at en rideskolehest er rolig og ikke vil volde skade, er det som egenskap ved rideskolehestene at de skal være spesielt rolige og tolerante overfor ulike ryttere⁵⁷. Dette vil si at en rideskolehest skal inneha spesielle egenskaper som gjør den godt egnet til bruk i rideskole. En nybegynnerhest må følgelig være rolig, avslappet og tåle at rytteren ikke har erfaring. Til tross for dette er det et poeng å nevne at en hest er et levende dyr som man ikke kan kontrollere i enhver situasjon. Det kan oppstå uheldige situasjoner og ulykker også med rideskolehester.

En rideskolehest kan også bli skremt og reagere som andre hester, men for rideskolen er det vesentlig for ansvarsvurderingen at de driver kommersiell virksomhet. Ved utleie av skolehester vil det være en påregnelig og typisk følge at enkelte leietakere faller av og skader seg⁵⁸. Når dette for rideskolen har økonomisk gevinst i å bedrive utleie, skjerper det deres objektive ansvar sammenlignet med privatpersoner som leier ut hesten sin som vennetjeneste. Det vil si at rideskolen følgelig må sikre at hestene de bruker er egnet til det bruk som er tenkt. Rideskolen må ta ekstra vurderinger ved utlån av hester om hesten passer til leietaker, og om leietaker kan håndtere hesten på forsvarlig vis.

8.2 Leie av privat hest

Motstykket til leie av hest i rideskole undervisning er leie av hest av en privat hesteeier. Hesteeieren er i utgangspunktet ansvarlig objektivt for sin hest. Men det kan ikke stilles like strenge krav til aktsomhet ved utleie av hest når utleier er en privatperson. Den alminnelige aktsomhet for en hesteeier må legges til grunn. Det er også her svært relevant å se på hesteeiers subjektive forhold.

Eieren i Rt.1988.1272 - Ridedom I - hadde ikke opplyst jentene godt nok om risikoen og, retten kom frem til at det var uansvarlig å sende to barn ut på ridetur alene. Eieren hadde gitt samtykke til at jentene kunne låne hingstene og de hadde ridd på de samme hestene tidligere uten uhell. Det ble ikke lagt vekt på at hingstene helt frem til den dag hadde vært rolige og

⁵⁷ HR.2018.403.A Avsnitt 59

⁵⁸ HR.2018.403 A Avsnitt 56

aldri utvist aggressivitet. Jentene hadde ikke akseptert den ekstraordinære risikoen som medførte at de red på hingster, men derimot uttalte retten at jentene og deres foreldre måtte anses å ha akseptert den ordinære risiko som normalt følger med hestestell og ridning og at skader som følge av denne ordinære risiko ikke kunne utløse krav om erstatning på objektivt grunnlag⁵⁹.

For den private hesteeier er utlån av hest som oftest en vennetjeneste og ikke en økonomisk vinning. I slike tilfeller har Høyesterett bemerket at det må foreligge større rom for bruk av «aksept av risiko»⁶⁰ dersom leietaker blir utsatt for skade. Det samme synspunktet kommer også til uttrykk når Høyesterett uttaler at det for rideskoler er «typisk og påregnelig» med personskafer som fører til økonomisk tap for kunder⁶¹. Høyesterett er strengere med rideskoler og det må av dette trekkes ut den slutning at det normalt ikke vil være påregnelig for den enkelte hesteeier at utlån av sin private hest som vennetjeneste vil føre til personskafe med økonomisk tap.

8.3 Sammenligning og konsekvenser

Som rideskolebedrift kan man ikke påberope seg synspunktet aksept av risiko i stor grad. Dette fremkommer klart av Ridedom II. I praksis er det begrenset adgang til å benytte seg av synspunktet i rideskolevirksomhet⁶², både med og uten instruktør. Konsekvensen av dette er at rideskoler i utgangspunktet må forsikre seg mot alle grader av skader som kan oppstå i forbindelse med aktivitet med hest. Det er også for rideskolen nødvendig å trekke frem den risiko som faktisk foreligger ved ridning og hesteaktivitet generelt. Hest er i utgangspunktet en fritidsaktivitet med stort skadepotensiale.

Ridedom II kan tas til inntekt for at rideskoler vurderes etter en strengere norm enn private hesteeiere. Høyesterett uttaler i dommen at «For ridesentre er det likevel slik at personskafer fremstår som en påregnelig og typisk følge av virksomheten som drives» jf. avsnitt 56. Pulveriseringshensynet blir også relevant i den utstrekning at rideskolen står nærmest å

⁵⁹ Rt.1988.1272 side 1278

⁶⁰ HR.2018.403.A avsnitt 56

⁶¹ HR.2018.403.A, Avsnitt 61

⁶² HR.2018.403.A avsnitt 62

forsikre seg mot skader som er typiske og påregnelige som følge av deres virksomhet, enn den enkelte private hesteeier eller rytter.

Ridedom II har avklart at det ved ansvarsvurdering for skader voldt av dyr er rom for å unntaket «aksept av risiko. Hvor langt dette synspunktet strekker seg er fortsatt uklart. Dommen legger et større ansvar på rideskoler enn på private hesteeiere.

9 Mer om helhetsvurderingen i «aksept av risiko»

I punkt 7 ble det gjort rede for de første momentene i helhetsvurderingen av om det foreligger slik aksept av risiko at ansvar kan bortfalle. Momentene som er drøftet er skadeevnen og skadens størrelse. Jeg har også drøftet om det er relevant og forskjeller mellom ulike typer hesteaktivitet. Jeg vil i det følgende ta for meg resten av momentene i helhetsvurderingen.

9.1 Grad av påregnelighet

Et annet moment i vurderingen er graden av påregnelighet. Hvor stor risikoen er for skade som den skadelidte kunne ha regnet med, og særlig hvor godt den skadelidte faktisk kjente til risikoen. Hvilken forståelse og innsikt hadde skadelidte til risikoen. Relevant her er dommen om Oksene på Stanghelle. Hvis den skadelidte visste godt om risikoen ved en handling, men fortsatt utsetter seg for den, vil aksept av risiko med større sannsynlighet føre til bortfall av ansvar⁶³.

Høyesterett har også uttalt at det ikke kan være slik at dersom man kjenner til både skadepotensialet og risikoen for det, at man dermed har akseptert enhver form for skadeaktiviteten kan føre til⁶⁴.

I sammenheng med hesteaktivitet er det av Høyesterett uttalt at det ikke kan anses for å være påregnelig å bli påført personskader av den karakter at det gir økonomisk tap⁶⁵.

⁶³ Rt.1966.1485 «Oksen på Stanghelle» side 1488

⁶⁴ HR.2018.403.A, avsnitt 50

⁶⁵ HR.2018.403.A, Avsnitt 61

9.2 Skadelidtes forhold til risikoen

I tillegg til momentene ovenfor er også hvor fritt den skadelidte står i forhold til risikoen et moment Høyesterett ser hen til i vurderingen av aksept av risiko. En arbeider i farlig bedrift står ikke like fritt i sitt valg for å utsette seg for en risiko som en skiløper i en alpinbakke. Kunder hos en rideskole har av egen fri vilje valgt å befinne seg med hester. Dette er også typisk for andre idretts- og fritidsaktiviteter. Den som bedriver aktiviteten, har frivillig oppsøkt aktiviteten og har dermed akseptert en viss form for risiko. En erfaren utøver av ridning kan anses for å ha akseptert mer enn en mindre erfaren rytter.

9.3 Karakteren av den skadevoldende handling

Et annet moment i vurderingen er karakteren av den skadevoldende handlingen. Handlinger med privat partsinteresse vil oftere føre til bortfall av ansvar basert på aksept av risiko enn handlinger som ligger innenfor det som anses for å være i samfunnets interesse. Privat interesse er for eksempel idretts- og fritidsaktivitet, mens dugnad er uttalt å være en del av en mer samfunnsmessig interesse⁶⁶.

Skader som følge av hesteaktivitet er i utgangspunktet av privat partsinteresse. Derimot vil jo en skade oppstått i undervisningssammenheng ha en annen karakter enn skade oppstått som følge av lån av privat hest, se punkt 8.

9.4 Akseptens uttrykk og grunnlag

Aksept av risiko, til tross for sin ordlyd, trenger ikke være en ettertrykkelig erklæring fra skadelidte at han aksepterer risikoen som foreligger. Men hvor uttrykkelig en aksept er kan få betydning for vurderingen av akseptens rekkevidde. I tilfeller uten klart uttrykt aksept kan det etter en helhetsvurdering av situasjonen, skadelidtes kunnskaper og handlinger, komme frem

⁶⁶ Rt.1990.829 «Hardangerjakt» side 835

til at aksept av risiko foreligger⁶⁷. Dersom den skadelidte har visst om skadepotensialet og risikoen for skade, men fortsatt valgt å utføre en handling, må den skadelidte som hovedregel bære ansvaret selv⁶⁸.

Det er relevant å se hvordan aksepten har kommet til uttrykk og på hvilket grunnlag den er gitt. Et ettertrykkelig samtykke vil stå seg sterkere, men er slett ingen nødvendighet for å komme frem til at det foreligger aksept av risiko. Ved et informert samtykke har gjerne skadelidte tenkt mer over risikoen og fått denne presentert for seg, enn der hvor aksepten følger forutsetningsvis.

9.5 Stilltiende aksept

Stilltiende aksept er etter sin ordlyd ikke en aksept som er uttalt. Aksepten er heller å finne i hvordan vedkommende opptrer eller forholder seg. For eksempel er det ansett for å være stilltiende aksept når en pasient, uten å bli forespurt, tar opp jakkeermet og holder frem sin underarm til den som kan ta blodprøve.

For hest vil en stilltiende aksept kunne finnes ved å vurdere handlinger den enkelte deltaker i hesteaktiviteten gjør. I avgjørelse Rt.1988.1272 – Ridedom I - blir hesteeieren kjent erstatningsansvarlig etter culpa for skade en ung jente pådro seg i det hun falt av en hest. Eier hadde sendt to unge jenter på 14 år ut på ridetur med to hingster. Jentene og deres foreldre ble ansett for å ha stilltiende akseptert risikoen som medfulgte normalt stell og ridning av hest⁶⁹.

9.6 Eksplisitt samtykke

Ved eksplisitt samtykke vil det være større sannsynlighet for at skadelidte har overveid sitt samtykke før det gis. Ved å be om et eksplisitt samtykke, for eksempel forespørre rytteren om han er sikker på at han vil forsøke å hoppe over et hinder, vil rytteren mest sannsynlig vurdere handlingen en ekstra gang før han utfører den.

⁶⁷ Hagstrøm og Stenvik «Erstatningsrett» kapittel 11 punkt 11.6.1, side 446

⁶⁸ Rt.1957.25 side 27

⁶⁹ Rt.1988.1272 side 1278

Et annet eksempel kan være i tursituasjoner hvor ryttere kommer til en elv de må krysse. Over elven går en gammel bru, men elven er ikke så stor og kraftig at hestene ikke kan vasse over. Instruktøren ber sine ryttere krysse elven ved å vasse uti med hestene. Den ene vil krysse over den gamle broen, det fører til at broen gir etter. Hesten skvetter, rytteren faller av og skader seg. Hvis instruktøren i dette tilfelle eksplisitt spør vedkommende om han er sikker på at han vil krysse over den gamle broen istedenfor, vil det kunne vektlegges i vurderingen av hvilken risiko den skadelidte har akseptert. Instruktøren rådet til en løsning, mens skadelidte foreslo en annen.

En slutning om at skadelidte har tenkt seg om en ekstra gang er bare riktig dersom skadelidte på tidspunktet hadde forstått risikoens karakter og erkjent dens omfang⁷⁰. Hvorvidt den skadelidte har forstått kan være vanskelig å slå fast. Det er klart at det for voksne personer med godt kjennskap til hesteaktivitet må legges til grunn at de har bedre forutsetninger for å ha erkjent omfanget av risikoen enn helt ferske deltakere i hesteaktivitet.

9.7 Informert samtykke

Det er snakk om et informert samtykke når skadelidte har fått en bred og god innsikt i den risiko som foreligger. Det kan være av betydning innenfor ekstremспорт og lignende aktiviteter om arrangøren har gitt grundig informasjon i forkant.

Informasjonen bør være slik at den gir et relevant bilde av sporten eller aktivitetens farer og hvilken risiko deltakeren eventuelt skal begi seg ut på. Hvilken informasjon som er mer relevant må vurderes etter hvem informasjonen skal ut til. Godt erfarne ryttere trenger neppe samme grundige informasjon om hestens adferd i forkant av en ridetime. Derimot vil en nybegynner trenge en grundigere innføring i hestens normale adferd.

Et informert samtykke vil normalt gjøre at skaden skal være stor før terskelen for at skadelidte ikke har akseptert risikoen er nådd. Et informert samtykke vil heve terskelen for ansvar, men skadevolder skal ikke gjøres helt fri for ansvar som følge av samtykket. Det er fortsatt snakk om en konkret helhetsvurdering.

⁷⁰ Hagstrøm og Stenvik «Erstatningsretten» kapittel 11, punkt 11.6.4 side 460

9.8 Muntlig eller skriftlig samtykke

Muntlige og skriftlige avtaler blir ansett for like bindene i avtaleretten. Det samme kan sies for samtykker gitt skriftlig eller muntlig. Ofte vil det ikke være av betydning om samtykket er gitt muntlig eller skriftlig der og da når samtykket gis. Derimot vil det for ettertiden kunne være noe vanskeligere å dokumentere muntlig samtykke. Det kan tenkes at uenigheter rundt det muntlige samtykket oppstår og hva som egentlig var samtykket blir fort en ord-mot-ord-kamp.

Ved skriftlig samtykke vil det for ettertiden lettere kunne dokumenteres og tolkes frem hva samtykket gjaldt og hvor langt det skulle dekke. I forbindelse med informerte samtykker vil det i mange tilfeller foreligge et skrevet dokument om samtykke hvor de ulike farer, skader og risikoer for disse listes opp.

Rideskoler som benytter seg av skriftlige samtykker vil ha en større mulighet for å informere om den risikoen som følger med hesteaktivitet. Selv om et muntlig samtykke i utgangspunktet veier like tungt, vil det ofte legges mer vekt på at kunden i rideskolen har lest og skrevet ned et samtykke. For eksempel kan et skriftlig samtykke innhentes igjennom en kontrakt mellom kunden og rideskolen.

Som følge av Ridedom II er aksepten for risiko snevret inn når det kommer til kommersiell rideskoledrift⁷¹. Når adgangen til bruk av «aksept av risiko» som bortfallsgrunn er ytterligere begrenset for rideskolen, må det svært klart og omfattende samtykke til for at det skal bli aktuelt. Det kan tenkes at for at aksepten skal få virkning i favør rideskolen, må det foreligge skriftlige avtaler, kanskje i form av ansvarsfraskrivelser.

Om ansvarsfraskrivelser kan gjøre seg gjeldene på den måte at rideskolen aldri er ansvarlig for skade kan vanskelig tenkes. Rideskolen er først og fremst en profesjonell aktør. Overfor privatpersoner som må anses å være en svakere part avtalerettslig, vil det være urimelig om private aldri kan nå frem i sine erstatningsrettslige krav mot rideskolen. En ansvarsfraskrivelse kan nok langt på vei heve terskelen for å ilegge ansvar, men ikke fjerne muligheten. Hvis det generelt skal være tilstrekkelig å utarbeide en ansvarsfraskrivelse vil dette rokke ved hele prinsippet i erstatningsretten, at en skal stilles likt som mulig, som før

⁷¹ HR.2018.403.A, Avsnitt 62

skaden inntraff. Det burde ikke være så enkelt som at det skal en ansvarsfraskrivelse til for en bedrift for å unngå alt ansvar for personskader som medfører økonomisk tap.

9.9 Aksept av risiko hos barn som skadelidte

I Ridedom II var skadelidte en voksen dame. I Ridedom I er skadelidte et barn. Som jeg har trukket frem tidligere, ble også foreldrene ansett av Høyesterett for å ha akseptert en viss risiko knyttet til hesteaktiviteten datteren drev med. Eieren av hestene ble ansett for å i det minste å ha vært uaktsom ved å la to unge jenter ri alene. Det må anses for å ha vært en skjerpande faktor at jentene var unge og ikke med lang erfaring⁷².

Spørsmålet er om det i det hele tatt eksisterer aksept av risiko-synspunkt når det gjelder barn som skadelidte. I Rt.1905.440 kom et lite barn til skade som følge av at barnet hadde tatt seg inn på et jernbaneområde. Barnet hadde sammen med andre barn, kommet seg inn på det avstengte område ved å gå under en grind. Jernbanestyret ble ilagt erstatningsansvar basert på uaktsomhet på grunn av manglende sikring av grinden⁷³. Selv om barnet hadde sneket seg inn på et område det ikke skulle være, ble ikke det vurdert som relevant. Manglende oppfølging av foreldrene var heller ikke tilfelle.

I Rt.1947.723 – Jernsplint-Dommen – ble foreldrenes tilsynsplikt ble også trukket inn i. Et 4-år gammelt barn hadde sammen med andre barn kommet seg inn i en åpen jernsmie. Her hadde de brukt hammer på ambolt som førte til at en jernsplint løsnet og spratt opp i øyet til barnet. Det skadelidte barnet ble ikke ansett for å ha opptrådt uaktsomt. Selskapet som eide jernsmien ble ilagt skyldansvar og ikke på objektivt grunnlag⁷⁴.

Når det kommer til samtykke så kan det i denne sammenheng nevnes at det kreves mindre informasjon til voksne enn barn. På samme måte som det kreves mer informasjon gitt til amatører kontra erfarne aktører i en aktivitet⁷⁵.

⁷² RT.1988.1272 Side 1277

⁷³ Rt.1905.440

⁷⁴ Rt.1947.723 «Jernsplint»-dommen

⁷⁵ Stenvik, «Læren om aksept av risiko som fritaksgrunn for erstatningsansvar», side 501

For helt små barn som i «Jernsplint»-dommen eksisterer det mest sannsynlig ikke aksept av risiko overheadet. Spørsmålet om aksept av risiko gjør seg gjeldene hvor eldre barn er skadelidte. Det ble vurdert både aksept av risiko og barns medvirkning i Ridedom I. Skadelidte var i den saken 14 år. I Rt.1981.492 – Boltepistol – dommen ble en gutt skadet som følge av lek med boltepistoler. Boltepistolen og ammunisjonen til denne hadde vært innelåst i et skap, som barna hadde brutt seg inn i. Objektivt ansvarlig for skade på barn ble vurdert, men ikke ilagt bedriften da alle sikkerhetsrutiner var fulgt og det ikke ble funnet avvik fra det som var veiledende sikkerhetstiltak for bedriften⁷⁶.

Til sammenligning er Rt.2003.433 – «Sykkel-dommen», hvor det ble vurdert om en 11-åring hadde opptrådt uforsvarlig i det han støtte sammen med en fotgjenger. Høyesterett kom med dissens frem til at gutten ikke hadde opptrådt uaktsomt. Begrunnelsen var at det måtte vurderes hvilken aktsomhet man kunne forvente av et 11 år gammelt barn i situasjonen⁷⁷. Utfallet ville kanskje ha blitt det samme om man skulle vurdere «aksept av risiko» i samme situasjon. Spørsmålet vil være om barnet ut ifra sin alder og sine forutsetninger kan anses for å ha opptrådt normalt.

Vurderingsmomentene fra Sykkel-dommen om barnet ut ifra sin alder og sine forutsetninger har opptrådt aktsomt må kunne overføres til momenter i «aksept av risiko»-vurderingen. I aktivitet med hest må barnets erfaring med hest legges til grunn, men selv om barnet har lang erfaring med hest er det ikke sikkert at barnet skal ilegges en strengere aktsomhetsnorm. I sykkel-dommen ble det nevnt at det i situasjoner hvor barnet hadde utvist grov uaktsomhet eller forsett, kunne tale for at barnet måtte idømmes erstatningsansvar⁷⁸. Har barnet bevisst gått inn for å provosere eller skremme hesten slik at den gjør utfall mot barnet taler dette for at barnet må ha opptrådt i strid med aktsomhetsnormen.

Rideskoler plikter av sin kommersielle virksomhet å etablere sikkerhetstiltak og følge sikkerhetsrutiner, dersom dette ikke gjøres må rideskolen anses for å bli ansvarlig objektivt eller på skyldgrunnlag. I LA.2005.9647 ble en voksen rytter alvorlig skadet på nybegynnerkurs. Rideskolen blir funnet skyldig på flere ansvarsgrunnlag og det ble uttalt at skadelidte ikke kunne anses å ha akseptert noen risiko for den skade hun ble utsatt for. Det ble

⁷⁶ Rt.1981.492 side 496

⁷⁷ Rt.2003.433 avsnitt 9 og 10

⁷⁸ Rt.2003.433 Avsnitt 44

her lagt vekt på skadelidtes manglende kunnskap om hest og ridning, og rideskolens strenge krav til sikkerhetsrutiner⁷⁹. Rideskolen er som utgangspunkt i undervisningssituasjoner mer ansvarlig jf. drøftelser under punkt 8 og det må overfor barn være nærliggende å trekke den slutning at rideskolen i alle fall der er mer ansvarlig i kraft av å tilby rideundervisning til barn.

10 Oppsummering, konklusjon og «De lege ferenda»

Slik som i Ridedom I ble det også i Ridedom II lagt vekt på at eier av hesten ikke hadde opplyst tilstrekkelig om den ekstraordinære risiko som forelå. Rideskolen hadde unnlatt å informere om hestens tilbørighet til å «bukke» når den ble ivrig i Ridedom II. Man kan tolke dommen dit-hen, at dersom denne opplysningen hadde foreligget skadelidte før hun red ut på tur, ville utfallet av saken kunne blitt et annet. Dersom en hest er utleid til en aktivitet hvor risikoen for skade er større må man anse rytter for å ha akseptert en annen type risikoomfang enn en rytter som har leid hest til en roligere og mindre farefylt hesteaktivitet⁸⁰. Rytteren har akseptert risikoen og det objektive ansvaret faller bort.

En hesteeier leier som regel stallplass hos en rideskole i den tro at rideskolen ivaretar sikkerheten og tilsynet til hesten på en forsvarlig måte. Rideskolen er på lik linje med alle andre bedrifter forventet å opptre i tråd med de bransjestandardene og etiske retningslinjer som foreligger. Som utgangspunkt vil enhver rideskole eller virksomhet fremstå som seriøs. En del av det å fremstå som en seriøs virksomhet er nettopp å ha god kontroll og oversikt over bedriften. En rideskole som fremstår som useriøs vil fort få svekket sin tiltro blant eksisterende og potensielle kunder. I dagens samfunn er det større krav til forsvarlig opptreden blant bedrifter, og en useriøs bedrift vil ikke overleve lenge i markedet generelt.

Dagens rettslige utgangspunkt er at det for rideskoler er begrenset adgang til bruk av «aksept av risiko» som bortfallsgrunn. Rideskoler har fått det mer tydelig avklart hva slags forventninger og ansvar som ligger hos dem som virksomhet. I dag er det også mer klart at dette er et ansvar som naturlig burde ligge tyngre hos rideskolen, som skal drive kommersiell

⁷⁹ LA.2005.9647

⁸⁰ HR.2018.403.A avsnitt 64

næring i å leie ut hester og undervise. Det er mer nærliggende for rideskolen som profesjonell utøver å vite hvilke skaderisikoer deres virke innebærer og forsikre seg mot dette.

Utviklingen i ansvaret for ridesentre er skjerpet inn og blitt strengere. Ridesentrene er etter rettspraksis i dag ilagt et tydeligere ansvar overfor sine kunder. Denne rettsutviklingen er vist gjennom «Ridehus»-dommen fra 1954 og frem til nyeste avgjørelse «Ridedom II» fra 2018. Fra å ikke bli anført for å ha en relevant ansvarlig rolle, til nå å ha en mer naturlig ansvarlig rolle i kraft av sin næringsvirksomhet. Rideskoler må avfinne seg med at det i dag stilles strengere krav til deres aktsomhet, profesjonalitet og sikkerhetsvurderinger knyttet til deres virksomhet. Det er den som er nærmest risikoen som skal bære risikoen, rent objektivt.

Som oppsummering ønsker jeg å trekke frem at avgjørelsen for 2018 helt konkret har stor betydning for rideskolers ansvar. Den har gitt rideskolene klare føringer for hva man kan forvente av dem som driver kommersiell rideskolevirksomhet. Den enkelte rideskole må være bevisst sin rolle som profesjonell part. For mange er det kanskje ikke helt bevisst det faktum at man er i en helt annen stilling som næringsdrivende rideskole, enn som privat hesteeier som låner ut hester. Også type hvilken type hesteaktivitet som utøves er viktig å bemerke seg. Selv på en privat initiert tur av kan rideskolen bli ansvarlig ved utleie av rideskolehest.

En annen viktig del å trekke frem, er at sannsynligheten for at en som privat hesteeier driver en form for rideundervisning, også kan komme til å havne inn under flere av ansvarsreglene. Dette er å anse for gråsoner mellom rideskole og privat hesteeier. Det strengere kravet til aktsomhet overfor aktiviteter med barn overholdes. Den type rideskole som ikke er av stor drift og ikke profesjonalisert i den forstand at eier også har annen jobb vedsiden av og driver rideskolen som fritidssysse, vil kunne stå overfor et skjerpende ansvar. Hvor grensen går mellom vennetjeneste ved utlån av hest og aktiv drift må vurderes. Det kan ikke utelukkes at det for noen kan komme veldig overraskende på at de kan bli erstatningsansvarlige for den drift de har. Mange mindre profesjonelle aktører i helsebransjen vil uten ansvarsforsikring risikere å bli personlig økonomisk ansvarlig ved alvorlig personskade.

Det faktum at rideskoler kan bli ansvarlige for personskader av en slik alvorlig karakter at det gir økonomisk tap for den skadelidte, har ikke vært godt nok kjent godt nok i bransjen før 2018 og Høyesteretts uttalelser i Ridedom II.

Referanseliste

Lover

Lov om ymse beitespørsmål (beitelova) av 16.juni 1961 nr. 12

Lov 13.juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning

Kong Christian Den Femtis Norske Lov 15. April 1687

Forskrifter

FOR-2005-06-02-505 Forskrift om hestevelferd

Forarbeid

Ot.prp.nr.75 (1983-1984) om lov om endringer i erstatningslovgivningen

Praksis fra Høyesterett

Rt.1875.330	Rt.1981.492
Rt.1905.440	Rt.1988.1272
Rt.1905.715	Rt.1990.829
Rt.1947.723	Rt.1995.1358
RG.1950.223	Rt.2001.1221
Rt.1954.710	Rt.2003.433
Rt.1957.25	Rt.2003.1546
Rt.1966.1485	Rt.2009.1237
Rt.1967.697	HR.2018.403-A

Underrettspraksis

LE-2016-170119

LA.2005.9647

Teori

Viggo Hagstrøm og Are Stenvik, «Erstatningsrett», Universitetsforlaget 2015 2.opplag

Giertsen, Johan, «Avtaler», Universitetsforlaget 2014, 3.utgave

Kjønstad, Asbjørn, «En modell for Culpavuderingen», Tidsskrift for erstatningsrett nr. 2 2005
s. 87-120 – (TFE-2005-87)

Stenvik, Are, «Læren om aksept av risiko som fritaksgrunn for erstatningsansvar», Tidsskrift
for rettsvitenskap 2013 s. 498-520 (TFR-2013-498)

Sundby, Nils Kristian, «Betydningen av skadelidtes forhold i erstatningsretten», *Jussens
Venner*, 1969 side 257-319

